

Ingeborg Munck f. Mølgaard 1867-1930

ved Kirsten Munck (barnebarn af Ingeborg Munck f. Mølgaard, datter af Johannes Munck)

Onsdag d. 26. juni 1867 stod en ung højgravid kvinde brud i Sønder Vinge Kirke. For præsten var det ikke noget usædvanligt syn. Som præst på landet hørte det nærmere til sædvane, at bruden var gravid ved indgåelse af ægteskabet. Men denne unge kvinde var måske ikke helt sædvanlig. Som førstefødte og ældste datter af organist og amtstuefuldmægtig Andreas Joachim Christrup i Viborg hørte hun til i en familie af det bedre borgerskab, og her blev et førægteskabeligt forhold – især når det havde følger – ikke set på med samme holdning som ude på landet. Anders Joachim Christrup og hustru Sara Cathrine Bech, der selv havde oplevet at stå brudepar 6 uger før deres førstefødte kom til verden, besluttede sig derfor til at anbringe deres datter, Maren Christine Marie, hos Anders Joachims søster, Andrea Cathrine Christrup, gift med bødker Martinus Ankerstjerne i Søndervinge. I huset hos denne unge familie, hvor der var 3 små døtre på 6, 3 og 1 år, fødte Maren sit første barn, Ingeborg Maren Christine Mølgaard, den 11. juli.

I Søndervinge Kirke stod også dåbshandlingen søndag d. 4. august. Hvordan det føltes for den unge ægtemand, Hans Laurits Buch Mølgaard, der på det tidspunkt var i færd med at dygtiggøre sig til exam.jur. og hans hustru kan vi kun gætte os til, da de som nygifte med et spædbarn på armen vendte tilbage til Viborg. At han ikke har følt sig synderlig tilpas vidner de oplysninger, han har meddelt det biografiske værk ”Danske Sagførere”, hvori han skriver, at han er gift 26. Juni 1866 i Viborg.

Ingeborg Mølgaard blev siden storesøster til Peder i 1870 og i årene derefter, kom søstrene Sara og Marie til. I 1873 købte Ingeborgs forældre hus i Sct. Mogensgade, et velestimeret kvarter tæt på Domkirken. De kom fra en lejlighed på 1.sal i Dumpen med én tjenestepige til opvartning. Efter nogle år som borgmester- og byfogedfuldmægtig nedsatte Buch Mølgaard sig i 1876 som sagfører, og til den udvidede husstand hørte der nu to tjenestepiger, en sagførerfuldmægtig og en kontorist.

Et foto fra o.1875 viser os Ingeborg i fineste kjole med rucher og bare skuldre, knapstøvler og hvide strømper. Det glatte hår er delt i midten og ender i to fletninger. Øjnene ser betragende på fotografen, munden bugtet sammen, der er ikke den mindste ansats til et smil nærmere tværtimod. Det var tydeligt ikke Ingeborgs dag.

Det bedre borgerskabs døtre blev sendt i privat pigeskole, således også Ingeborg, der efter al sandsynlighed kom i skole hos præstedatteren, den ugifte frk. Vilhelmine Bentzen, der boede med sin mor i Store Mikkelsgade, hvor hun holdt skole ikke langt fra Mølgaard-hjemmet. I Ingeborg Mølgaards Stambog står følgende: ‘Virk tro med al den Kraft, dig Herren gav; Saa har du samlet Blomster til din Grav’. Underskrevet Viborg den 1ste November 1891 Vilhelmine Bentzen. Langt senere i livet mindedes Ingeborg sin tyskundervisning: *“jeg der gik i skole – ja læste Tysk til mit 20de År (for 40 År siden) – jeg kan dog mange tyske Remser – kan f Ex Der Erlkonig uden ad – jeg gamle Kvind”*.

Ingeborg Mølgaard ca. 8 år (prov. Inge Prior)

Mimi Prior fortæller også, at hendes bedstemor Marie Mølgaard var en kærlig og mild person. Mimi har kendt sin bedstemor, der døde i København i 1911.

I april 1883 blev to piger, Ingeborg Mølgaard og Augusta Pauline Boas konfirmeret i Tapdrup Kirke lidt uden for Viborg. Tapdrup hørte på den tid under Viborg Domsogn. Måske har de to piger været nære veninder og har ønsket at følges ad. Samme år i september konfirmeredes tre af (bølle-)veninderne i Viborg Domkirke: Elisabeth Birgitte Thranum (frk. Thranum senere ansat i Illum), Karen Marie Andersen (gift Illum) og Johanne Vater (gift Ladegaard). I 1920'erne holder Bøllerne stadig sammen, nu var de syv, der mødtes hos Marie Illum i Vedbæk i 1920 og senere på en fællesudflugt i 1925, der går til barndommens egn i Jylland. Et fotoalbum fra Vedbæktræffet har overskriften: 'Ingeborg Mølgaard gift Munck Medlem af 80'ernes Bølleklub Til Minde om Mødet i Vedbæk i Sept. 1920'. Forrest i det lille album er indsat to fotos af Bøllerne som unge. Det venstre viser dem udklædte, hvilket senere inspirerer dem til en gentagelse i anledning af Marie Illums 60 års fødselsdag i december 1928. Ingeborgs ældste datter, Mimi (Prior), syede en kopi af sin mors kjole, og kreerede hatten efter fotografiet fra dengang.

Om undervisningens omfang og inspiration i den stille embedsmandsby i Viborg kan vi kun gisne om. Piger kom generelt senere i skole end drenge og der blev ikke stillet samme krav, hvorimod oplæring i håndarbejde, tegning og husholdning var de "tunge fag" overfor de mere teoretiske som regning, dansk, historie, geografi, skrivning og religion. Fremmedsprog som tysk indgik også. Èt er dog sikkert, at i denne kreds af skolepiger knyttede Ingeborg venskaber, der varede livet ud: Bøllerne kaldte de sig!

Hvem var de unge piger som fulgtes ad i skoleårene og blev veninder?

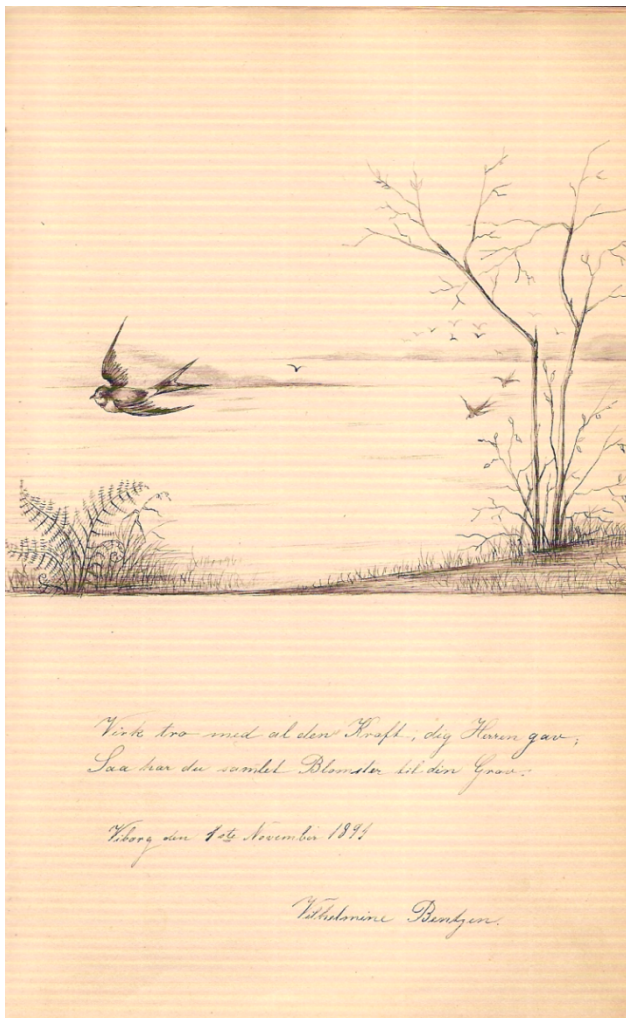
En af dem var en lille pige på Ingeborgs alder, Karen Marie Andersen, der kom i hjemmet i Sct. Mogensgade, fortæller Mimi Prior. Karen Marie mistede tidligt sin mor, og da hendes far, Købmand Christen Andersen giftede sig igen og stiftede ny familie var Mølgaard-hjemmet muligvis et tilflugtssted. De to familier boede ikke langt fra hinanden og vejen kunne være gået gennem baghaverne. –

Bøllerne som 16-17 årige Viborg ca. 1883. Venstre billede: Ingeborg siddende som nr. 3 til venstre i midten. Højre billede: Ingeborg øverst nr. 2 fra højre. (prov. Aase Munck Møllerup)

Gennem stambogen fra 1891-1898 kan vi følge Ingeborg: veninder, venner, forældres venner, fætre, tanter, og senere kolleger har med sirlig skrift fundet digte frem, en sjælden gang finder vi en personlig hilsen til stambogens ejer:

I foråret 1892 er der afskedshilsner, da familien flytter til København: ... *“Og den, som skriver disse Linier, - Creditforeningens mangeaarige Bogholder, der først lærte Dem at skrive de tørre Ord: “Debet og Credit”, er nu kommen forbi saa mange af Milepælene, at hans Tanker oftere og oftere dvæle ved de mange kjære Minder, og blandt disse staar især ét lyst og venligt for ham nemlig Deres kjære, gamle Hjem i Sct. Mogensgade med den trofaste Ungdomsven, hans elskværdige Hustru og blandt Børnene især den, til hvem han nu skriver disse Linier, Husets ældste Datter, hvem han dog først ret lærte at kjende, da Skilsmisssens Time stod for Døren.”*

Svalerne, der inspirerede Karen Marie Andersen til sin vignet for Illum Magasin?

Fra Stambog tilhørende Ingeborg Mølgaard (prov. Henrik Munck)

Livets mere barske sider finder vi i en hilsen fra København Fredag d. 20. Oktober 1893:

*“Saadan at skrive, Er ikke saa lige! Hvad skal jeg sige, Til saadan en Pige? I Frederiksborggade atten Jeg lærte Dem at kjende. Der var vel lidt Pjatten, Men vi kom dog til Ende/
Vi skrev Expeditioner, Hvorpaa De slog Klatter, I hele Legioner; Og De blev saa til Latter./
Trøst fik De hos Fru Gregersen Violer og en Pære! Kun Spot hos Frk. Petersen! (Hos Frk Schmidt:) ”En Ko kan De være!”/
Gjøre alle til Behag! (Det kan De aldrig lære), Er ej saa nem en Sag. Men tro kun mig, De kære./
Det er vel helt fatalt, Men husk forleden Morgen, Da var det nær ble’et galt Selv med Frøken Borgen./
Ej mer jeg skal klage Jeg har kun i Sinde De femten Oktoberdage De skal have i Minde.
Naar mange Aar er gaaet, Saa husk De har faaet,/ En rigtig venlig Hilsen fra Olga Borgen Nielsen.”*

Måske hører dette minde til blandt ungdommens prøvelser: *“Da Mor var ung havde jeg stor Modgang nogle År – men jeg tog mig selv i Nakken – og med et fortvivlet Indre viste jeg Verden et smilende Ansigt – og fik Smil & Venlighed tilbage”* (1927). At hun har arbejdet på kontor fortæller følgende: *“kan Du tænke dig Jonas – Mor skal være Fars Kasserer – ...det vil blive mærkelig efter c 28 Års Forløb at gaa tilbage til Kontor”* ... (1926) –

Et er sikkert, at Ingeborg Mølgaard i en periode havde ansættelse i Illums Magasin som muligvis kontormedhjælper eller ekspeditrice, hvor hun sluttede februar 1899 fire måneder før sit bryllup, og her var det hun, ifølge Mimi Prior, havde mødt sin tilkommende Vilhelm Munck til en personalefest. Som vi ved, hørte Karen Marie Andersen – fra 1892 Marie Illum – til den nære venindekreds og ifølge oplysninger fra min mor, Elisabeth Munck og Mimi Prior, stiftede Vilhelm Munck bekendtskab med A.C. Illum i Hamborg, et sammentræf, der førte til et livslangt venskab. Forlovelsen mellem Vilhelm og Ingeborg fandt sted d. 14. marts 1898.

En herlig episode (fortalt af Mimi Prior) giver et indtryk af deres indbyrdes forhold: En dag da Vilhelm besøgte Ingeborg i Illum, forsøgte hun at skjule sig for ham, da hun var iklædt sit cykleudstyr, nemlig lange bukser; han forfulgte hende ind i bagbutikken og skulle have sagt: “når man går i lange bukser, må man også have mands mod til at vise sig i dem!”

Om forlovelser i almindelighed og lange forlovelser især var Ingeborg skeptisk : ”og *Forlovelsestiden om den er levet næsten eller mest fjernt fra hinanden – det vil gøre at naar I gifter Jer – vil der intet være skadet – intet blevet gammelt – men alt være straalende dejligt – det er meget nemmere at være gift – Forlovelsestiden er kun halv og derfor vanskelig*” (1929). Hendes egen forlovelsestid varede over et år, men der skulle først samles til udstyr: Til sin svigermoder skriver hun i 1898: “og maa Du nøjes med et Par Linier krasede op her i Forretningen, hvor vi har det med umaadelig Travlhed, alt skal jo nu være sort i Anledning af Dronningens Død – Jeg er ogsaa begyndt at sætte mig i Bevægelse for Udstyrslegatet”

Ingeborg Mølgaard var knap 33 år ved ægteskabets indgåelse d. 6. juni 1899. Fem uger tidligere var Ingeborgs far afgået ved døden, og Ingeborgs mor skulle have sagt: “På din bryllupsdag græder vi ikke, det er en glædesdag!” I hurtig rækkefølge kom der fem børn og en travl dagligdag, hvor hjælp i huset hørte til. Fra deres andet hjem i Rosenvængets Allé får vi et lille indblik i husets organisation fra et brev til Charlotte (Munck) i Amerika:

“Alhed har i de sidste 3 Md været hos Børnene – og Emmy gør hele Huset rent – Alhed laver Maden – hun forstaar saa godt at indrette det meste medens hun laver Morgenmaaltid og Frokost – jeg klæder saa selv mine fem paa – Alle Parter ere fornøjede med Ordningen – A er ved at blive et raskt Menneske – Saa maa jeg ogsaa fortælle Dig om vor Ordning – at vi den ene Søndag giver vore 2 Piger fri for at de kan være hjemme den anden Søndag, medens Vulle og jeg forfrisker os med en lille Tur paa vor Frisøndag.” (1907). Og som i mange andre datidige hjem spillede også dr. Hindhede’s kostråd ind: “Du ved nok han (Jonas) er opfødt med Kartoffelmad og Dr. Hindhede siger, at hans Børn af den Grund ere Kvikkere end andre”.

Ingeborg Munck med Mimi 1901

Da børnene var halvstore begyndte en lang række slidsomme år, en stor husholdning med megen gæstfrihed, der skulle fungere sammen med engagementet i Gulbrandsen, Andersen & Co., hvor Vilhelm indtrådte som partner i 1916. Ingeborg hjalp til i forretningen, når der var behov, for helt at blive medhjælpende hustru fra 1926 og indtil sin død i 1930.

I 1929 indså Vilhelm og døtrene, at der måtte mere hjælp til i huset, og bag ryggen på Ingeborg antog de en ung pige, der skulle stå for hele husholdningen. *"Du maa tilgive Mor, at jeg længe har skrevet saadan nogle trætte Breve – men jeg var i den første Maanedstid efter at Frk Nielsen kom med Afløsning i alt faldt jeg lidt sammen – men husk paa jeg har i de Aar – jeg baade var paa Kontoret & havde Huset haft mere end jeg kunde magte – og nu kom Reaktionen – og det mærkelige er, at trods jeg er bleven spændt fra herhjemme nogle enkelte Aftener saa tager det Tid, at blive et rigtig Menneske igen –"* (1929).

At hjælpen kom for sent tydeliggør brevene fra de sidste år. Ved prokurator Camillo Bang's afskedsreception i Illum i februar 1929 skriver Ingeborg til Jonas dagen efter: *"vi havde det vældig hyggeligt det var netop igaar 30 År siden jeg gik fra Forretningen ....hvor er det underligt og dejligt, at føle at man dog engang var god & glad – nu man bliver gammel bliver man saa let sur fordi man bliver saa hurtig træt "Lær mig den Kunst at dale" – det er ikke saa nemt – kan Du tro".* At de svære økonomiske tider, som aldrig for alvor lod sig vende til stabile år med overskud, også har tynget, er ikke mærkeligt: *"Mor har været saa lidt i Stand til bestandig og bestandig, at tage mod daarlige Tider – man bliver gammel og sur Far er rørende from og god –"* (1929).

Farmor, Ingeborg Munck's, mange breve til min far i udlandet, viser facetter af en livlig, meddelende, omsorgsfuld og kærlig mor. De viser også en kvinde, der elskede at lægge planer for sine børn, som satte alt ind på at lindre deres vej med den hjælp, hun havde mulighed for at skaffe til veje, som – for at nævne et eksempel – hele tiden at være på forkant med oplysninger om legater, der kunne forlænge min fars studieophold. Hun havde intuition, hun læste mellem linierne, vurderede andre menneskers karakteregenskaber – til tider på en skarp måde – og det var ikke altid hun kunne holde sit temperament i ave.

Om sin mor fortalte Mimi Prior: 'Mor var meget bestemt, hun vidste hvad hun ville'. Og om en usædvanlig tildragelse: En dag da far kom hjem, sagde hun til ham: 'I dag har jeg set Johannes (Vilhelms bror) sidde ved dit skrivebord'. Det viste sig siden, at samme dag døde Johannes. Ingeborg var synsk.

I sine breve til hjemmet fra Berlin i juni 1929, fortalte min far om sit bekendtskab med 'frk. Weymann'. Straks kom der kraftige advarsler fra Ingeborg: "Pas på, at du ikke efterlader et knust hjerte i Berlin! og... en tysk svigerdatter, nej! Det må være en dansk." Men da forlovelsen var en realitet (pr.brev), da kom der det kærligste lykønskingsbrev fra Ingeborg uden et eneste forbehold.

Da min mor som ung nyforlovet for første gang skulle besøge sine svigerforældre i København i september 1929, blev hun modtaget med åbne arme: 'De var rørende mod mig, da min svigermor så, at jeg ikke ejede handsker, forærede hun mig et par fine skindhandsker' (dem gemte min mor gennem

mange år og hægede om med stor veneration). ‘De var meget troende og var enestående til at hjælpe andre, der havde brug for støtte’.

Ingeborg Munck døde d. 30. maj 1930 og min mor rejste til København for at deltage i begravelsen:

“Ich kam in Kopenhagen an, Jonas war auf dem Bahnhof, es war mit ihm wie mit jedem der Familie ein trauriges, tief ernstes Wiedersehn. Vom Bahnhof fuhren Jonas u. ich mit dem Auto gleich zur Leichenhalle des Krankenhauses. Vor der Halle versammelte sich allmählich die ganze Familie, dazu Tante Lotte u. Tante Mimi. Ihr könnt Euch nicht vorstellen, wie die Haltung der Familie war – so unsagbar traurig und doch ist ihr Schmerz durch grosse Dankbarkeit gleichsam verklärt und emporziehend. Besonders Far zu sehn, so mannlich fest und voller Kraft auch die schwersten Augenblicke. Besonders jener : wir standen alle an ihren weissen, mit Blumen überdeckten Sarg, wo sie still und friedlich, kaum verändert, schlief – zum letzten Mal sahen wir sie. Far sprach ein dankgebet und Vaterunser, und dann schlossen die 3 jungen Männer, Hans-Wilhelm, Jonas, Helge den Sarg. Ich kann nicht mehr darüber schreiben – ” (brev til sine forældre 2. juni 1930)

Et vidnesbyrd fra vores tipoldemor Christiane Raaschou skal afslutte denne beretning:

I sin biografi om sin bedstemor Christiane Raaschou skriver hendes barnebarn Vilhelm Jespersen i 1964:

“.....mormor satte fromhed i forbindelse med viljen til at “meddele”, som hun kaldte det efter gammeldags sprogbrug, og hvormed hun simpelt hen mente at give, at være gavmild. At ‘meddele’ satte hun højt. Da Vilhelm Munck, søn af min onkel Vilhelm Munck, var bleven gift med Ingeborg Mølgaard, sagde mormor kort tid efter: “Ingeborg vil gerne meddele, og så vidste vi, at Ingeborg havde vundet en god plads i hendes hjerte.”

Ingeborg Munck

Kilder

Ingeborg Munck's breve til sin søn Johannes (Jonas).

Kirkebøger for Randers og Viborg amter.

Folketællinger.

Fotoalbum (prov. Aase Munck Møllerup).

Stambog tilhørende Ingeborg Mølgaard (prov. Henrik Munck).

Familie- og arbejdsliv på landet ca. 1870-1900 af Bodil K. Hansen, 2006.

Arven efter Martha Wærn af Nete Balslev Wingender, 1992.

Pigernes Skole, red. Adda Hilden og Anne-Mette Kruse, Århus 1989.

Viborg Lokalarkiv.

Københavns Stadsarkiv.

Mundtlige beretninger af Mimi Prior, (ældste datter af Vilhelm og Ingeborg Munck) hos hvem jeg boede i 5 måneder fra december 1979 til april 1980.

Elisabeth Munck's breve fra København til sine forældre i Berlin.

Vilhelm Jespersen, Christiane Raaschou f. Tolstrup, København 1964.